

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Джордж Гордон
БАЙРОН

■

ДОН ЖУАН

Поема

Харків
«ФОЛІО»

ПОСВЯТА

1

Боб Сауті! Ти поет-лауреат,
увінчаний глава усього клану.
Хоч ти і торі, тобто ренегат,
що вже зробив кар'єру непогану,
скажи — чи ти і досі друг і брат
«Озерній школі», з котрої літану
розпочали оті дрозди, що їх
в один пиріг запечено усіх?

2

Коли пиріг на частки розрізали,
король бував у захваті — тому,
що ті дрозди запечені співали,
і це завжди подобалось йому.
Літав і Колрідж з ними, як казали,
в метафізичну ринучи пітьму.
Він пояснив це, але й знамените
пояснення потрібно пояснити.

3

О, ти хоробрий, Бобе! В пиріжку
ти мріяв всіх птахів перекричати,
та зрозумів, що ношу заважку
на плечі взяв і зась її підняти.
Тепер, як личить барду й ватажку,
ти вище всіх замірився літати.
Злетів, як мокра риба, але ти ж
згори на мокру палубу летиш!

3

4

І Вордсворт теж узяв цікаву тему
 («Прогулянка» — без краю та кінця)
 і виклав нам нову свою систему,
 що з пантелику зіб'є й мудреця.
 Та визнавати твором цю поему
 лише в хвилину сказу до лица:
 хто сенс у тій поезії відчує,
 той Вавилонську вежу надбудує!

5

Створивши порожнечу коло себе,
 ви начебто домовились про те,
 що виключно для вашої потреби
 поезія вінки свої плете.
 До істини вам далі, ніж до неба —
 летіть, либонь, колись долетите.
 Та раджу вам, прославленим і знаним,
 не озером пливти, а океаном.

6

Я з гордості принизитись не в праві,
 як, звісно, і схилити голови,
 хоч міг би з вами викупатись в славі
 і загібати золото, як ви.
 Оплачено старання ваші жваві —
 в акцизі Вордсворт робить для грошви.
 Дрібні людці. Але знайшли куточок,
 на поетичний видершись горбочок.

7

Оті вінки над вашими лобами
 приховують ганьбу самих лобів,
 а може, й рештки сорому, що вами
 ніколи керувати не умів.
 Не заздрю вашим лаврам. І плодами
 я б їхніми живитись не хотів.
 Ще Вальтер Скотт і Крабб одним ударом
 вінки у вас віднімуть незабаром.

4

Я ж з Музою безкрилою не встану
 проти Пегаса вашого дарма.
 І хай вам доля славу дасть жадану
 та вміння, що його у вас нема.
 І пам'ятайте — віддавати шану
 велить нам поміркованість сама,
 бо так і сяк сучасників картати —
 не засіб майбуття завоювати.

Той, хто нащадкам сам заповідає
 неумирущість виключну свою,
 себе самого дурить і не має
 надій в віках діждатись врожаю.
 Коли ж таке вряди-годи й буває
 і хтось один опиниться в раю,
 то більшість пропаде. І бозна, де ті
 зухвальці, котрі потонули в Леті.

Якщо славетний Мільтон і звертався
 до суду й справедливості віків,
 і Час — великий месник — поквитався
 із кожним, хто знущатися умів,
 то лиш тому, що Мільтона мета вся
 не в тому, щоб паплюжити синів,
 аби батькам і тронам догодити,
 а в намаганні істині служити.

А що, коли б сліпець отой з могили
 постав ураз, живий, як Самуїл,
 щоб королям і кров заохолодили
 його пророцтва з осудом навпіл,
 чи коли б дочки, що його ганьбили,
 постали й узялись до чорних діл, —
 гадаєте, навколішки він став би
 перед престолом царственої мавпи?

12

В крові ірландців поплямивши руки
і терен влади збільшуючи свій,
прирік людей на горе і на муки
сер Каслрей — цей тиран і лиходій.
Його девіз: немає заporуки
певнішої, ніж *лихо в світі сій*,
щоб, всім у хліб підсипавши отрути,
і свій народ знедолений закути.

13

Його промов обурливих хвалити
не зважувались навіть холої,
а вороги та людство посполите
їм присвятили дотепи свої.
Він мав один талант — брехні служити
і кайданами славити її.
Ні іскри не злетіло з того жорна,
де серцевина темна і потворна.

14

Він навіть в реместві убивці й ката
нехлюй — і це завжди йому з руки,
бо милостивців здатні налякати
повсюди ним залишені дірки.
Його мета — серця й думки топтати,
аби народам датися взнаки.
Він чесно заслужив ганьбу повсюди,
де в кайданах у світі стогнуть люди.

15

Нікчемний дух завжди відповідає
нікчемності статури. В згоді з цим
малий та хирий завше вимагає,
щоб розумніші гнулись перед ним.
Раб у душі, він певен, що немає
життя, коли не коряться малим.
Зухвальство боягузливе й порочне,
і це ми нині бачимо наочно.

Куди втекти? Коритися бандитам
мене не змусить лютий лиходій.
В Італію? Але й вона під гнітом
так само, як Ірландія. І їй
в борні зі злом отим несамовитим
не допоможе вірш такий, як мій.
В Європі є раби, царі й магнати.
Є й Сауті, щоб все те оспівати.

Тобі, поете, вславленому нині,
присвячую поему цю — бери.
Слова в ній чесні й прості і повинні
служити цілям нашої пори.
Не покривлю душею: жовті й сині
я люблю вігів кольори.
Відступництво, проте, мій торі, модне.
Чи Ваше з цим Відступництво не згодне?

ПІСНЯ ПЕРША

1

Нема героя в мене! Чи не диво —
тепер, коли заледве не щодня,
з газетних шпальт волаючи жадливо,
новий герой увагу зупиня!
Але, оскільки доля їх примхливо
скидає геть здебільшого з коня,
я обираю краще Дон Жуана,
хоч доля на кону його й погана.

2

Був Кемберленд — отой м'ясник із ятки,
і Вулф, і Гренбі, славлені без мір,
Бургойн і Веллінгтон, яких нащадки
ще не стомились славити з тих пір —
всі «дев'ять поросят одної матки»,
як говорив колись у нас Шекспір.
Був Бонапарт і Дюмур'є, которі
увічнінені в «Кур'єрі» й «Моніторі».

3

Дантон, Бріссо, Марат і Лафайєт
себе зуміли славою укрити,
і досягли своїх військових мет
Барнав і Гош — французькі фаворити.
Було чимало й ще. Про всіх поет
в своїй поемі міг би говорити.
Ці імена повсюди в світі знано,
але вони римуються погано.

8

4

Був Нельсон — бог війни на Альбіоні,
але змінився напрямом подій,
і Трафальгар поглинули бездонні
літа, в яких побляк і той водій.
Віднині вже моряк, як в роки оні,
не викаже піхоті гонор свій.
Король наш повернув до суші круто,
Тож і Дункана, й Нельсона забуто.

5

Були й до Агамемнона тямущі,
які чинили лихо та добро,
але вони забулися — тому що
минуло їх поетове перо.
Хто в тому винен? А донині суші,
сказати б, не захоплюють... і про
таких не створиш гарного романа.
Ось я чому і вибрав Дон Жуана.

6

«In medias res»¹ епічно починати —
це правило Горация. Затим
уявлення герой повинен дати
про все, що спершу коїлося з ним:
про рай, чи грот, чи сад побіля хати
з шатроподібним деревом старим,
де наш герой обняв свою кохану
і де пилось, як в тиші ресторану.

7

Такий був метод — наслідок звичаю.
Але, на щастя, метод цей не мій.
Я починать з початку полюбляю,
дотримуючись розвитку подій.
Тому з батьків героя й починаю,
хоч темі буду змушений отій
віддати гибель часу і роботи,
якщо ви, розуміється, не проти.

¹Занурюючись у суть справи (*латин.*).

З М І С Т

Посвята	3
Пісня перша	8
Пісня друга	64
Пісня третя	119
Пісня четверта	150
Пісня п'ята	180
Передмова до пісень шостої, сьомої та восьмої	220
Пісня шоста	223
Пісня сьома	254
Пісня восьма	276
Пісня дев'ята	312
Пісня десята	334
Пісня одинадцята	356
Пісня дванадцята	379
Пісня тринадцята	402
Пісня чотирнадцята	430
Пісня п'ятнадцята	456
Пісня шістнадцята	481
Пісня сімнадцята	514
Примітки	518